

IZVJEŠTAJ PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU MILE JELAVIĆ O RADU U 2010.

Država nemoćna pred nasiljem nad djecom i roditeljskom manipulacijom

ZAGREB/ZADAR – Prijave Uredu pravobraniteljice za djecu u 2010. godini ukazuju na to da sustav zaštite djece u Hrvatskoj ne funkcionira dosljedno i ujednačeno, često je neučinkovito te postoje brojne poteškoće u primjeni važećih propisa i dokumenata. Susreli smo se s velikim problemom odricanja od odgovornosti i prebacivanja na druge. To je prisutno i kod pojedinaca: roditelja, učitelja, socijalnih radnika i drugih stručnjaka, pa i djece. No, posebno zabrinjava kada se tako ponašaju institucije. Središte problema je sporost institucija u donošenju odluka, neučinkovitost u njihovom provođenju te priznavanje nemoći pred nasiljem nad djecom, kao i pred manipulativnim ponašanjima roditelja, piše pravobraniteljica za djecu Mila Jelavić u zaključku svog Izvješća o radu u 2010. koje će se do konca mjeseca naći i pred zastupnicima u Hrvatskom saboru.

Suci needucirani i preopterećeni

Jelavić upozorava na dugotrajnost sudskih postupaka i nepravovremene reakcije u rizičnim situacijama koje, navodi, izravno štete djetetovoj dobrobiti „budući da je riječ o pitanjima koja su od životne važnosti, kao što su uzdržavanje, život uz roditelje i pravo na prisutnost oba roditelja u djetetovom životu, pravo na život u obitelji, pravo na zaštitu od nasilja“.

Izostaje sustavna, cjelovita i pravovremena briga o obitelji u riziku. Stručnjaci iz centara za socijalnu skrb i suci koji donose odluke o odnosima roditelja i djece nedovoljno su educirani za sve složenije zadatke i preopterećeni su rastućim brojem slučajeva. Zakašnjelo reagiranje unutar sustava često otežava i osiguravanje alternativnih oblika skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, te utječe na njihov predugi boravak u institucijama. Tjelesno kažnjavanje još uvijek je široko prihvaćeno u obitelji i izvan nje, kao „metoda odgoja“, unatoč brojnim argumentima koji ukazuju na njegovu štetnost. Toleriranjem tog i drugih oblika na-

silja u društvu djeci se šalje poruka da je ono prihvatljivo, a posljedica su sve teži oblici nasilja među svom mlodom djecom. Internet i mobiteli otvaraju vrata novim oblicima nasilja nad djecom, koje sve više uzimaju maha, a ni djeca, ni roditelji, ni stručnjaci još nisu stekli sva potrebna znanja i vještine za sprečavanje takvog nasilja, navodi pravobraniteljica za djecu ističući kako je potrebno uložiti već napor kako bi zaživjeli programi preventivne zaštite djece od nasilja na internetu.

Jelavić ističe kako je zbog nedostatne prevencije, vršnjačko nasilje osobito težak problem u obrazovnim ustanovama, gdje ga odgojno-obrazovni djelatnici često ne prepoznaju pravovremeno te u domovima za djecu, gdje mu „osobito pogoduje nedovoljno strukturiran odgojni rad, nedostatna diferencijacija tretmana i neusklađenost intervencija s potrebama djece“.

Iako dijelimo zabrinutost zbog porasta nasilja u društvu, zabrinjava nas stajalište odraslih prema maloljetnim počiniteljima, za koje se traži strože kažnjavanje. Nedvojbeno je da oni moraju snositi posljedice za neprihvatljivo ponašanje, no ne smijemo smetnuti s uma da je riječ o djeci te da ona ne smiju biti kažnjena strože nego odrasli počinitelji nasilja. Mladi počinitelji nasilja proizvod su društva i njegove tolerancije na nasilje u svim oblicima, upozorava Jelavić i dodaje kako je zaštita djece; žrtava i svjedoka, manjkava i neefikasna, kako se predugo se čeka na izricanje sankcija maloljetnicima, pri čemu zabrinjava nedostatak odgovarajućih smještajnih kapaciteta za djecu pritvorenike kako bi se osiguralo njihovo odvajanje od punoljetnih počinitelja kaznenih djela, upozorava Jelavić.

Kršenje prava u tri slike

Djeca još uvijek stradavaju u prometu, u igraonicama i na igralištima, a u odgojno-obrazovnim ustanovama izostaje njihovo osnaživanje i poučavanje o ponašanju u kriznim situaci-

Zabrinjava stajalište odraslih prema maloljetnim počiniteljima, za koje se traži strože kažnjavanje. Mladi počinitelji nasilja proizvod su društva i njegove tolerancije na nasilje, upozorava Jelavić

Pravobraniteljica za djecu - Mila Jelavić

jama poput potresa, poplave, terorističkog napada, pucanja na ulici i sličnog. Neka djeca školuju se u derutnim školama, do škola pješače po javnim prometnicama, nemaju sportsku dvoranu ni zadovoljavajuću nastavnu opremu. Brojnoj djeci s teškoćama u razvoju onemogućeno je integriranje u redovne odgojno-obrazovne ustanove. I dalje je velikom broju djece nedostupna psihijatrijska pomoć i stručnjaci iz područja zaštite mentalnog zdravlja, osobito u manjim mjestima. Podaci o siromaštvu u Hrvatskoj, koje potvrđuje i Svjetska banka, ukazuju na povećanje stope siromaštva djece, što ugrožava njihove šanse za preživljavanje, također, navodi pravobraniteljica iznoseći kako je, prema podacima MUP-a, tijekom 2010. u prometu je smrtno stradalo desetero djece, dok je 1.327 djece ozlijeđeno.

Kao jedna od posljedica netretiranih problema s mentalnim zdravljem djece mogući su suicidi i njihovi pokušaji koji su često povezani s depresivnim stanjima te drugim problemima mentalnog zdravlja i poremećajima u ponašanju djece. Podaci MUP-a za 2010. godinu govore o 13 počinjenih samoubojstava djece, pritom je jedno dijete bilo mlade od 14 godina. 48 djece samoubojstvo je pokušalo, od toga je čak osmero djece bilo mlade od 14 godina, izvješćuje pravobraniteljica upozoravajući kako mediji ne-

kažnjeno krše prava djece na privatnost i zaštitu od neprimjerenih sadržaja.

Tijekom 2010. Uredu pravobraniteljice prijavljeno je 40 slučajeva povrede prava privatnosti djece u medijima.

Lik djeteta u hrvatskim medijima najčešće je predstavljen kroz tri tipične slike. Prva je slika „jednog djeteta“, djeteta koje je žrtva nasilja, nesreće ili sukoba roditelja, djeteta koje je bolesno. Druga je slika „groznog djeteta“, počinitelja nasilja, koji je bezobziran, neodgojen i opasan. Treća je slika „skupog djeteta“, djeteta iz reklame, sretnog i gotovo savršenog, zahvaljujući upravo reklamiranom proizvodu. Iako to nije realni prikaz stanja, takve slike nedvojbeno utječu na sliku djeteta u javnosti, a posredno i na način kako se djecu doživljava u društvu i na očekivanja koja se na njih usmjeravaju, piše Jelavić, te iznosi podatak UNICEF-ovog istraživanja koje je pokazalo kako šesnaestogodišnjaci procjenjuju da mediji prikazuju mlade uglavnom negativno i neobjektivno, s previše predrasuda i stereotipa, a medijima najviše zamjeraju što „ističu samo negativnosti o mladima, povezuju ih s drogama, alkoholom i tučnjavom, okrivljuju ih za sve, prikazuju ih kao neodgovorne i nezrele te je njihovo izvještavanje neobjektivno, s previše predrasuda i stereotipova“.

Istraživanje kojeg su bivši polaznici Komunikološke

škole Matice hrvatske proveli u suradnji s Uredom pravobraniteljice za djecu, a koje je obuhvatilo 1.774 članka u sedam vodećih dnevnih listova, pokazalo je, utvrđuje pravobraniteljica, kako mediji zaista najčešće o djeci pišu u negativnom kontekstu, budući da se od 11 dominantnih tema, čak sedam odnosi na priloge negativnog karaktera.

Podići dobnu granicu za seks s odraslima

Prosvjetna vlast ne bi smjela i dalje ignorirati potrebe i stavove mladih, izražene i u istraživanjima, a vezane uz spolnost, očuvanje zdravlja te prevenciju ovisnosti i nasilja, ističe pravobraniteljica Jelavić navodeći kako je životno važno osigurati školskoj djeci nastavni predmet Zdravstveni odgoj i obrazovanje „koji bi integrirao sva područja zdravstvenih rizika, kao preventivni program usmjeren mentalnom, spolnom i fizičkom zdravlju, prevenciji nasilja i ovisnosti te odgovornom ponašanju i zdravim stilovima života“.

Jelavić se zalaže i za

uvođenje predmeta Obrazovanje o ljudskim/dječjim pravima, tim više što je istraživanje koje je proveo UNICEF, na uzorku od 1.000 djece, pokazalo kako 40% srednjoškolaca i 50% osnovnoškolaca nikada nije čulo da imaju neka posebna prava u odnosu na odrasle, a 61% djece nikada nije vidjelo neki tekst o pravima u knjigama, novinama, plakatu, TV-u, knjižnici ili vrtiću, dok 85% mladih nikada nije čulo za neki dokument kojim se štite položaj i prava djece.

Pravobraniteljica za djecu u svojem se izvješću zalaže za podizanje dobne granice nakon koje je zakonski dopušten spolni odnos maloljetne i odrasle osobe, i to potvrđuje rezultatima ankete provedene među srednjoškolcima u Zagrebu, Splitu, Osijeku i Rijeci koju je njezin Ured proveo u suradnji s djecom i članovima Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu.

Od 2.500 srednjoškolaca obuhvaćenih anketiranjem, njih 2.367 (94,68%) mišljenja je da je sadašnja dobna granica od 14 godina preniska i da je treba povisiti. Među njima 1.143 srednjoškolaca (45,72%) smatra da bi ova dobna granica trebala biti 16 godina, 562 (22,48%) se opredijelilo za granicu od 17 godina, 438 (17,52%) za onu od 18 godina, dok 224 (8,96%) srednjoškolaca smatra kako bi ona trebala biti 15 godina. Samo 133 (5,32%) ispitanika srednjoškolca mišljenja su kako je sadašnja granica od 14 godina odgovarajuća, navodi pravobraniteljica.

Nives ROGOZNICA

Iz Zadarske županije 24 prijave pravobraniteljici

U 2010. godini Ured pravobraniteljice za djecu otvorio je 2.409 riovih predmeta, od kojih su 1.059 bile prijave povreda pojedinačnih prava djece, a 1.350 opće inicijative Ureda. Pojedinačnim povredama prava djece u 2010. obuhvaćeno je 1.761 dijete. Od ukupno 1.059 prijava povreda pojedinačnih prava, 177 prijava odnosilo se na područje splitske regije, od čega se 108 prijava odnosilo na Splitsko-dalmatinsku županiju, 24 na Zadarsku županiju, 29 na Dubrovačko-neretvansku i 16 na Šibensko-kninsku županiju. 687 prijava odnosilo se na povrede osobnih prava ukupno 1.125 djece, pri čemu se 331 prijava odnosila na povredu prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb, a 282 prijave na povredu prava na zaštitu od nasilja i zanemarivanja. Uz to su se na zaštitu prava djece u obrazovnom sustavu odnosile 153 prijave, dok su se 72 prijave pravobraniteljice odnosile na povredu ekonomskih prava djece. Udvostručio se broj prijava vezanih uz pravo djeteta na zaštitu privatnosti te ih je u 2010. godini bilo 43. Ured pravobraniteljice postupao je po 282 prijave nasilnog i zanemarujućeg ponašanja prema djeci, pri čemu se na zanemarivanje odnosilo 66 prijava, dok je u 216 predmeta bila riječ o prijavama nasilnog ponašanja, od kojih se 83 odnosilo na nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama, 75 na nasilje u obitelji, a devet na nasilje u drugim institucijama. Preostalih 49 prijava odnosilo se na nasilje izvan obitelji i institucija. U ukupnom broju prijava nasilja, izvješćuje pravobraniteljica, u 49 slučajeva riječ je o fizičkom nasilju, u 33 slučaja o psihičkom, u 16 o seksualnom, a u 118 o višestrukom nasilju nad djecom. U tri slučaja bila je riječ o nasilju u obitelji, u kojem su žrtve ili svjedoci bila djeca s teškoćama u razvoju. U najvećem broju slučajeva prijavitelji nasilja u obitelji su roditelji, a u šest slučajeva Uredu pravobraniteljice obratila su se djeca. Pravobraniteljica Mila Jelavić navodi kako je prema podacima MUP-a u 2010. godini kaznenim djelima protiv života i tijela oštećeno je ukupno 838 djece, a onima protiv spolne slobode i spolnog čudoređa 355 djece. Kaznenim djelom zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe je u 2010. godini oštećeno ukupno 1.206 djece, a nasilničkim ponašanjem u obitelji 61 dijete. Kaznenim djelom nasilničkog ponašanja oštećeno je 90 djece, dok je nasiljem u obitelji, koje je prijavljeno kao prekršaj, oštećeno 3.982 djece.

Izrijekom se na spolno iskorištavanje i zlostavljanje odnosila samo jedna prijava Uredu pravobraniteljice za djecu što se, nažalost, ne može smatrati realnim pokazateljem. Podaci MUP-a pokazuju da je tijekom 2010. godine 355 djece bilo žrtvom ovog oblika nasilja, ističe pravobraniteljica.

Zaštititi prava i interes transseksualne djece

Ističući kako su mladi istospolne seksualne orijentacije i kao transseksualne mlade osobe posebno rizična skupina, pravobraniteljica za djecu Mila Jelavić naglašava kako je nužno donošenje propisa kojim bi se reguliralo pitanje promjene spola i pravni aspekt transseksualnih osoba. U siječnju ove godine Ured pravobraniteljice zatražio je od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi pokretanje postupka izrade takvih propisa. Ove mlade osobe, upozorava pravobraniteljica, ponekad su izložene stigmatizaciji, neprihvaćanju i nasilju od strane članova svoje obitelji, ali i drugih osoba. Transseksualne maloljetne osobe, upozorava, nemaju na raspolaganju adekvatnu pomoć i potporu kada traže medicinski postupak promjene spola.

Uočili smo i nedostatak stručnjaka koji poznaju problematiku i mogu djetetu pružiti medicinsku i terapijsku podršku i tretman, pravni savjet ili savjet vezan uz svakodnevni život, što mnoge zemlje svijeta čine djetetu dostupnim. Reguliranjem pitanja promjene spola i pravnog aspekta transseksualnih osoba u RH stekli bi se uvjeti i za pravovremenu zaštitu prava i interesa transseksualne djece, i to od njihove najranije dobi te bi se pomoglo u njihovom odrastanju i ostvarenju temeljnih ljudskih i dječjih prava, kao što su pravo na očuvanje osobnosti, spolni i rodni identitet, na zaštitu privatnosti i primjerenu zdravstvenu skrb, ističe pravobraniteljica.